

Att vara hemma och fru – En studie av kvinnligt liv i 1950-talets Finland

I dagens samhälle, där kvinnor strävar efter att bli jämlika männen, är det en självklarhet att hushållssysslor ska delas lika oberoende av kön, och dagens syn på familjer, speciellt kärnfamiljen, är att barnuppfostran behöver båda föräldrars närvaro och engagemang. Allt fler män söker också att få pappaledighet och, även om det inte är värst vanligt, så finns det även hemmapappor som stannar hemma med barnen då mamman jobbar. Denna jämlikhet har dock inte alltid varit en självklarhet, vilket Lena Marander-Eklund presenterar i sin bok *Att vara hemma och fru – En studie av kvinnligt liv i 1950-talets Finland*¹.

I boken *Att vara hemma och fru* har Marander-Eklund gjort intervjuer och studerat levnadsberättelser av svensktalande hemmafruar i Finland under 1950-talet med syftet att undersöka gestaltningen av hemmafrun i ett tilbakablickande material. Dessa berättelser har hon kontextualiserat i 50-talets normer, och har alltså jämfört de individuella, fragmentariska berättelserna med de dominerande kulturella idéerna om hemmafrun och hennes betydelse. De centrala frågorna har varit kvinnornas

identifikation som hemmafru och deras syn på arbete både i och utanför hemmet. Dessa frågor har Marander-Eklund försökt få svar till genom att studera hur kvinnorna berättar om sitt liv under 50-talet, med speciell fokus på återkommande uttryck i deras berättelser om hur de motiverar sin tillvaro som hemmafru. Trots att fokuset legat på svensktalande hemmafruar i Finland, har Marander-Eklund även gjort kopplingar till hemmafruars tillvaro i Sverige. Då Lena Marander-Eklund letat efter material för sin studie har hon lagt märke till att det finns väldigt lite upptecknat arkivmaterial om hemmafruar överhuvudtaget. Enligt henne kan detta bero dels på kulturvetarnas blindhet för hemmafruar som fenomen, dels på att hemmafruar setts som ointressanta på grund av deras position som underordnade i genusordningen, och dels att hemmafruar inte setts som kopplade till traditioner. Eftersom hemmafrun lyser med sin frånvaro är Marander-Eklunds studie i högsta grad aktuell inom kulturella forskningar, i synnerhet då kulturella vetenskaper tagit ett intresse för ”tanter” som fenomen, och då hemmafrun återvänt i samband med vintage-stilen och hemmafruar

¹ Lena Marander-Eklund: *Att vara hemma och fru – En studie av kvinnligt liv i 1950-talets Finland*. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland. 2014.

man ser i dagens tv-serier. Det första intrycket man får av boken är att Marander-Eklund tagit åt sig vatten över huvudet med ett så stort projekt då hon räknar upp allt det hon kommer att ta upp i sin forskning, vilket är förståeligt då ämnet inte studerats tidigare. Hon har dock hanterat detta informationsflöd på ett framgångsrikt sätt genom att strukturera sitt material enligt de olika rummen i hemmet, där var rum har ett symboliskt innebörd. Köket, till exempel, sågs som hemmafruns centrala arbetsplats, men som också fungerade som ett "backstage" för hemmafrun där hon tillredde maten och såg till efter hygienien innan maten skulle serveras till matsalen. I kapitlet om köket kan vi också läsa om erfarenheten och pressen hemmafruar hade gällande matlagning och städning, samt om hushållsmaskiner som kom ut på marknaden på 50-talet och hur man gjorde reklam för dem. Föreställningen om hemmafrun visar sig vara väldigt paradoxal. Å ena sidan glorifierades hemmafrun inom politiken, median samt reklamen, och till 50-talets normer hörde det att en normal kvinna skulle gifta sig, skaffa barn och skapa ett tryggt hem. Å andra sidan hade allt fler kvinnor arbetat under krigstiden, och efter kriget förväntades det också att kvinnor utbildade sig och tog ut sig i arbetslivet. Genom att studera återkommande uttryck i kvinnornas berättelser, har Marander-Eklund observerat att de kvinnor som intervjuats ofta varit måna om att påpeka hur annorlunda allt var på den tiden och vilka var de dominerande normerna då. Med uttryck som "bli hemmafru" eller "bara en hemmafru" demonstrerar de intervjuade kvinnorna hur de antingen anpassat sig till eller gjort motstånd mot den tidens ideal och normer. Man får ett intryck av att kvinnorna haft en önskan om att bli förstådda varför de antingen valt eller blivit tvungna till att vara hemmafruar, och att de velat få bekräftelse för deras arbete som hemmafru.

I och med att Marander-Eklund använt sig av olika slags material, så som levnadsberättelser och intervjuer, har hon fått både negativa och positiva skildringar av livet som hemmafru. Medan intervjuerna ger antingen en neutral eller positiv bild av att vara hemmafru och porträtterar på så sätt det ljuva livet, ger levnadsberättelserna ett intryck av den tunga aspekten av att vara hemmafru och representerar det bittra livet. Detta är ett fenomen som bör problematiseras, påpekar hon, det vill säga varför ett specifikt material skapar ett visst sorts svar. Hennes egna hypotes är att negativa känslor kan vara svårare att uttrycka muntligt, och därför ger de skriftliga frågeformulären en möjlighet för svarare att uttrycka just dessa känslor.

Lena Marander-Eklund har lyckats framställa en omfattande studie på ett välstrukturerat sätt, och även om Att vara hemma och fru är en vetenskaplig studie är texten förklarande och lättläst också för någon som inte är insatt i olika kulturanalytiska termer. Marander-Eklund har nu öppnat forskningsfältet gällande hemmafruar, och hon ger även själv förslag på hur man kunde fortsätta forska inom samma ämne. I vissa levnadsberättelser kommer får man lite information om hur barnen som växte upp på 50-talet uppfattade hemmafrun samt hennes roll som antingen hemarbetare och barnuppfostrare eller hemmafru och förvärvsarbetare, men en intressant aspekt som kunde tilläggas till denna forskning är hur männen, de äkta makarna, såg henne. Dock skulle denna aspekt ha avvikit något från den ursprungliga utgångspunkten, vilket varit kvinnornas berättande om sitt kvinnoliv. Som sagt öppnar Marander-Eklunds studie fältet för många nya forskningar inom ämnet hemmafruar, eller varför inte hemmamän.

Frida Luukkaa